

Kyst-tjuktere og asiatiske eskimoer

af I. S. Gurvič

Oversat af Inge Larsen

»Den etnokulturelle udvikling hos kyst-tjukterne og asiatiske eskimoer«, er oversat fra »Sovjetisk etnografi nr. 5 1973 (særtryk). Udgivet af Det Sovjetiske Videnskabsakademi.«

Artiklen er skrevet på baggrund af materialer, indsamlet sommeren 1972 af Nord-øst afdelingen af Det Sovjetiske Videnskabs Akademis Etnografiske Instituts Nord-Ekspedition, som arbejdede i Tjukotskij- og Providenskij-distrikterne i Det Tjuktsiske nationale område. Denne afdelings medlemmer var: I. S. Gurvič, M. Ja. Zornickaja, T. M. Mastjugina, S. M. Jusim, og A. D. Maslov.

Forord

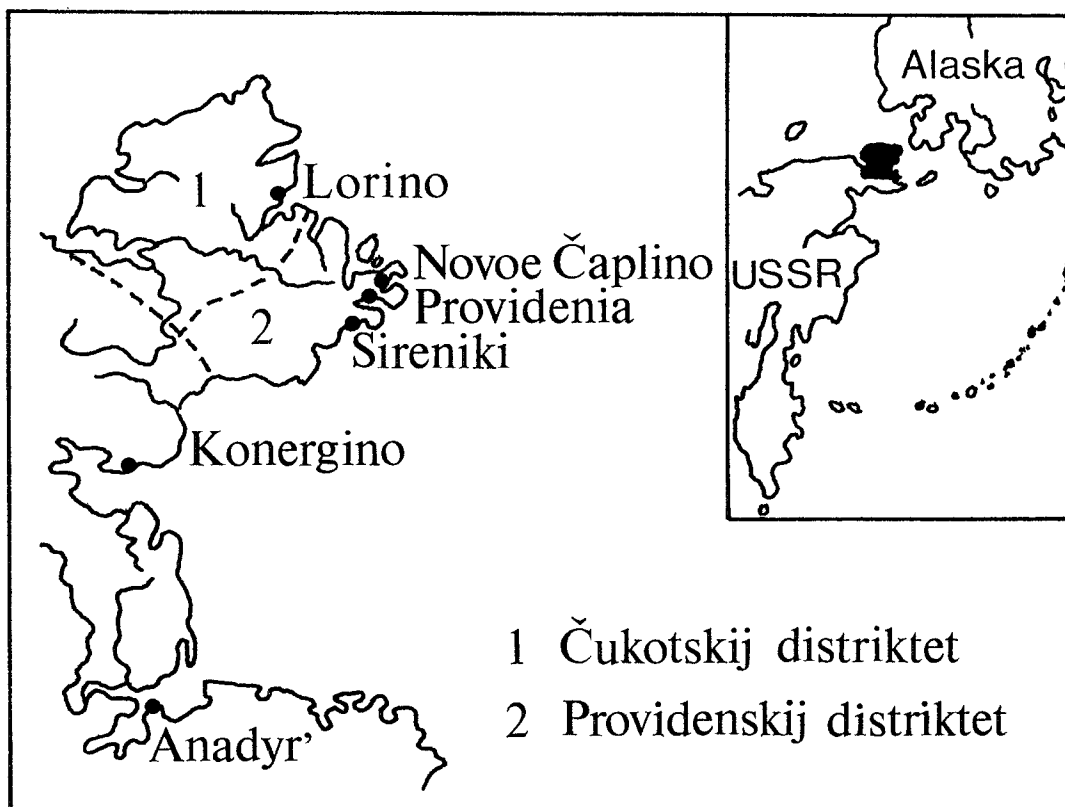
Titlen på denne artikel anvender betegnelserne „kyst-tjuktere og asiatiske eskimoer“. Dette er imidlertid ikke de navne, som de oprindelige befolkninger selv bruger. De asiatiske eskimoer kalder sig selv *yuit*, svarende til grønlændernes *inuit*. Kyst-tjukterne kalder sig selv *an'kallym*, og rensdyr-tjukterne kalder sig *čacčuvvat*.

Ved folketællingen i 1970 var der i alt 110.000 indbyggere i det Tjuktsiske nationale område. Heraf var de 1.308 eskimoer og de 13.597 var tjuktere. Hovedparten af resten (ca. 95.000 personer) var russere.

Efter sovjetmagts formelle etablering i Nordøstsibirien i 1923 begyndte man i 1925–27 at oprette de første former for produktionskollektiver, de så-

kaldte „integrerede Kooperationer“. (I nogle kilder kaldes disse Kooperationer *arteller*). I Kooperationerne havde man kollektivt samarbejde i produktionen, f.eks. i rensdyrholdet på tundraen, i fiskeriet eller ved fangst af større havpattedyr. Det enkelte hushold havde ejendomsretten til produktionsredskaberne, og fællesskabet omfattede kun en enkelt produktionsaktivitet og ikke den overordnede økonomi.

I 1930–93 oprettedes de første *kolchozer* i Nordøstsibirien. I kolchozerne ejes produktionsredskaberne kollektivt, og hvert kolchozmedlem har ret til et privat stykke jord eller et privat rensdyrhold. Siden 1969 har kolchoz-medlemmerne fået en garanteret betaling for de

res arbejdsindsats, ligesom de får andel i et evt. overskud.

Den første eskimoiske kolchoz blev oprettet i 1931 på bopladsen Čaplin. Især tjukterne var i begyndelsen modstandere af dannelsen af kolchozer. I 1938 var 95 % af det eskimoiske erhvervsliv kollektiveret, men for hele det Tjuktiske nationale område, hvorunder eskimoerne hører, var kollektiviseringsprocenten kun 42,1

Efter 2. verdenskrig sluttedes flere fiskerikooperationer sammen i kolchozer, og der oprettedes desuden statsbrug: *sovchozer*. Statsbrugene adskiller sig fra kolchozerne derved, at de ansatte er arbej-

dere, der får udbetalt regulære lønninger. Statsbrugene er organiseret som tilsvarende statsbrug inden for industrien i det øvrige Sovjetunionen.

I Sovjetunionen findes 77,4 % af hele verdens bestand af tamrener. Det svarer til 2.400.000 rensdyr. I det Tjuktiske nationale område er der omkring 550.000 tamrener. Til sammenligning er der i Sverige 250.000, i Norge og Finland hver 200.000, i Canada 7.000 og i Grønland godt 2.000 tamrener. Verdensbestanden af vildrener er på 1.530.00, heraf findes de 800.000 i Sovjetunionen.

Hans-Erik Rasmussen og Jens Dahl.

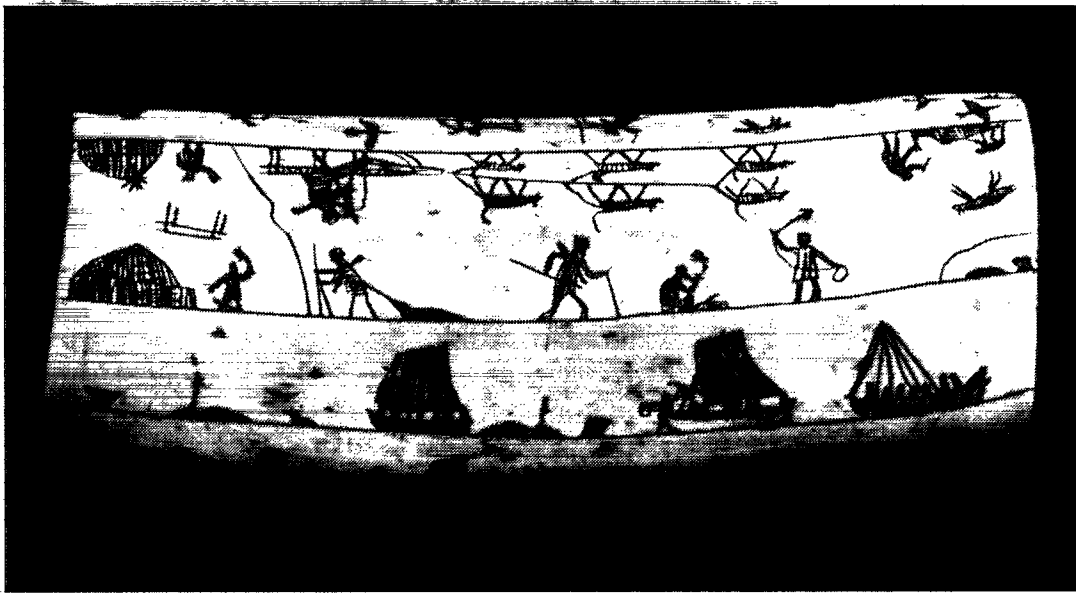
Efter rævejagten. Tjuktske Autonome Kreds, Wrangel øen.

APN-Pressfoto.

I løbet af de sidste årtier har man kunnet iagttage betydelige progressive ændringer i den traditionelle økonomi, i materiel og åndelig kultur og i den sociale sammensætning hos de talrige folkeslag længst mod nord. Disse ændringer øver stor indflydelse på tajgaens og tundraens oprindelige beboeres etniske udvikling, på deres tilegnelse af fællessovjetiske kulturelementer, på en gensidig tilnærmelse og sammensmeltning af etniske og lokale grupper indenfor rammerne af ét bestemt folk, for overvindelsen af tidligere tiders interne etniske barrierer osv. I denne situation er det særligt interessant at betragte

den kulturelle arvs skæbne hos etniske grupper, der indgår som mindre dele af større befolkningsgrupper længst mod nord. Vor viden om kyst-tjukternes og eskimoernes liv i dag kaster et vist lys over karakteren af de moderne etnokulturelle processer, der foregår mod nord, især over de små etniske gruppers forsvinden.

En betydelig del af den kyst-tjuktske og eskimoiske befolkning er koncentreret på den yderste nord-østlige del af Tjukter-halvøen, i Čukotskij- og Providenskijdistrikterne der samtidigt udgør hovedcentrene for fangsten af havdyr.

Hvalrostænder med indgravede motiver fra asiatiske eskimoer. De findes på Nationalmuseet, Etnografisk Samling, hvor følgende oplysninger kan læses i journalerne:

Øverst: Indgdet 1934 som gave fra fru Dagmar Rasmussen. Hjembragt af Knud Rasmussen fra 5. Thule-ekspedition. Længde 20,9 cm. De sorte, indridsede figurer danner på den ene side en ornamentstribe, en renflok og tre mænd, en slæde med ni hunde, mennesker, ren og bjørn m.m. På den side af tanden, som er vist på fotografiet ses både på hval- og hvalrosfangst, og derover optrin fra bopladsen med hus, slæde, flænsning, en fanger på vej hjem med sæl o.l.

Nederst Indgdet 1935 som gave fra docent A. S. Forstein, Leningrad. Længde 32,5 cm. På den ene side ses en europæisk båd med 8 eskimoer, der jager 2 hvalrosser på en isflage. På den anden side er en båd i drivisen omgivet af hvalrosser.

Historie

Beliggenheden fjernt fra byer og landbrugsområder, det på grund af isen vanskeligt farbare Arktiske Hav og den dermed vanskeliggjorte forbindelse med omverdenen havde til følge, at den oprindelige befolkning i disse egne helt op til den socialistiske omstrukturings begyndelse var kendetegnet ved den yderste tilbagestående. Gammeldags, primitive produktionsredskaber var fremherskende – lanser, harpuner og økser af sten, net af barde- og remmesælsstrimler, skrabere af sten til forarbejdning af skind. Fangerne og deres familier levede et barsk liv, fyldt med mangler og afsavn. Når fangstforekomsterne var små, kunne kystbefolkningen ofte ikke spise sig mæt og sultede endog i perioder. De hårde levevilkår fremmede udbredelsen af tarm-, hud- og lunge sygdomme, samt trachoma.

Den socialistiske opbygning af Tjukter-halvøens kystområder tog sin begyndelse i anden halvdel af 1920-erne. Dengang strakte de bofaste kyst-tjukters bygder sig fra Čaunsakaja Havbugten til Anadyr'. Denne etniske tjukter-gruppe bestod af 578 familier (2983 medlemmer). Ifølge P. E. Terleckij udgjorde de bofaste tjuktere 23,5 % af samtlige tjuktere.

De eskimoiske bygder strakte sig fra Tjukter-kappet til Krestbugten. Ifølge en folketælling fra 1926–27 levede der her 1290 eskimoer. Alle eskimoer var bofaste.

Kollektivisering

I 1929–30 dukkede de første sovjetiske havfangst-arteller op på Beringshavets og Det tjuktiske Havs bredder. Dette forbedrede i betydelig grad befolkningens

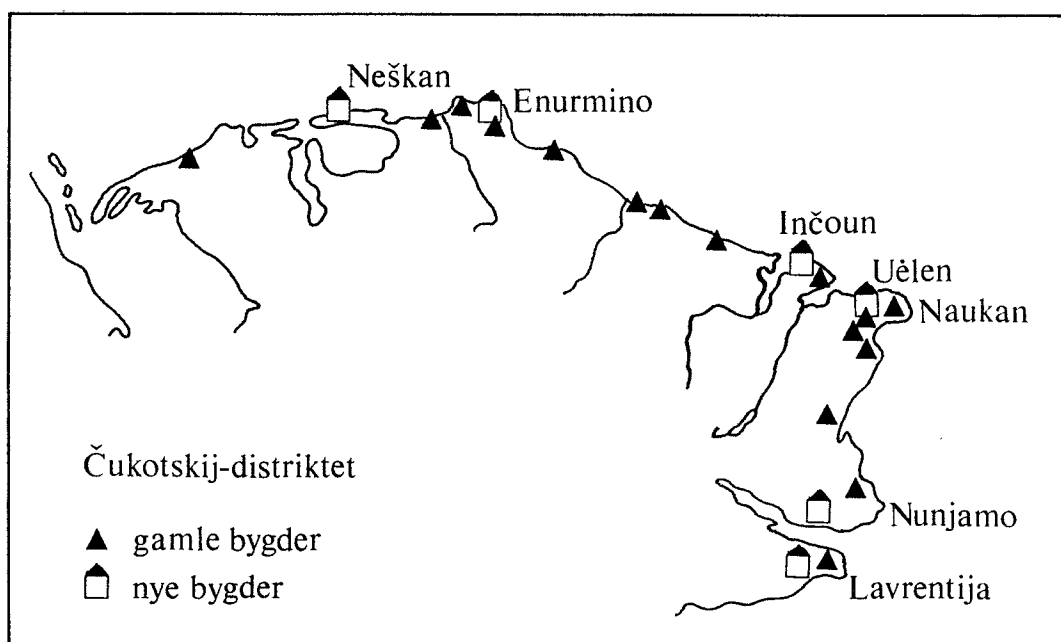
levevilkår. Den efterfølgende rekonstruktion af kyst-tjukternes økonomi og kultur medførte, at deres kollektivbrug styrkedes og blev større. Også rensdyrtjukternes kollektivbrug opnåede betydelige resultater. I 1950'erne sammenlagdes de af kyst-tjukternes og eskimoernes kollektivbrug, som havde specialiseret sig i havfangst, med de omkringliggende rensdyravls-kollektivbrug. Kyst-tjuktere og eskimoer på den ene side og tundraens tjuktiske rensdyravlere på den anden blev medlemmer af fælles, sammenlagte kollektivbrug.

Koncentrationen af fangere og rensdyravlere indenfor rammerne af store kollektivbrug gjorde det muligt mere rationelt at forbinde rensdyravl og fangstindustri. I 1968 var alle kollektivbrug, med undtagelse af Lenin-kollektivbruget i Čukotskij-distriktet, omdannet til industrielle statsbrug. Kyst-tjukternes og eskimoernes bopladser blev i denne centraliseringsperiode forladt. Der oprettedes bygder med fra 300 til 1000 indbyggere.

Befolkningen i dag

Størstedelen af tjukterne og eskimoerne i Čukotskij- og Providenskij-distrikterne er i dag arbejdere eller ansatte i statsbrug. Kun 174 tjuktiske og 7 eskimoiske familier er medlemmer af Lenin-kollektivbruget (i Lorino), et af Tjukter-halvøens mønster-kollektivbrug.

Omstruktureringen af økonomien, oprettelsen af store bygder, brød kyst-tjukternes og eskimoernes isolation. Den etniske sammensætning i Tjukter-halvøens kystområder kompliceredes i kraft af den tilflyttede, fortrinsvis russiske, befolk-

ning, som talmæssigt udgør størstedelen af befolkningen i distrikts-centrene. I størstedelen af kyst-bygderne udgør den tilflyttede befolkning 11–29 %.

Den faste befolkning i kyst-bygderne består nu ikke længere udelukkende af kyst-tjuktere og eskimoiske fangere, men også af tjuktiske rensdyravlere. De sidstnævnte udgør af den faste befolkning i udstedet Neškan 56 %, i Lorino 34, i Inčoun 20, i Uëlen 10, i Enurmino 15, i Nunjamo 11 %. I forbindelse hermed øgedes antallet af ægteskaber mellem rensdyr- og kyst-tjuktere. I Lorino fik vi oplysning om 16 sådanne familier, i Neskan 14, i Inčoun 12 osv.

På grund af disse forhold kan man kun tilnærmelsesvist fastslå antallet af efterkommere af kyst-tjuktere. Hovedparten af dem bor i Čukotskij- og Providenskij-

distrikterne (ifølge tallene fra vores undersøgelse – 1748 i Čukotskij-distriktet og omkring 800 i Providenskij-distriktet).

I Čukotskij-distriktet bor der nu 238 eskimoer, i Providenskij ca. 600. Ialt blev der ved folketællingen i 1970 talt 1308 eskimoer, hvoraf 1149 boede indenfor grænserne af Det Tjuktiske nationale område. Således bor hovedparten af de asiatiske eskimoer i områder, hvor dette folks forfædre i sin tid slog sig ned. I løbet af de sidste årtier har den eskimoiske befolkning i nogen grad bosat sig spredt langs kysten. Da det f.eks. ikke var muligt at opføre moderne byggeri i det gamle eskimoiske udsted Naukan, blev det forladt i 1959 og de naukanske eskimoer flyttede til de nærmestliggende udsteder med overvejende tjuktisk befolkning. I Uëlen boede der i 1972 67 eskimoer (12 eski-

Hundene fodres. Novo Tjaplino (Ungazik).

APN-Pressfoto.

moiske familier, 12 eskimo-tjuktiske, 3 eskimo-russiske); i Nunjamo 81 eskimoer (12 eskimoiske, 11 tjuktisk-eskimoiske, 2 russisk-eskimoiske familier); i Lorino 43 eskimoer (7 eskimoiske, 5 eskimo-tjuktiske, 1 russisk-eskimoisk, 1 tatar-eskimoisk familie); i Neškan 11 eskimoer (1 eskimoisk, 2 russisk-eskimoiske, 1 tjuktisk-eskimoisk familie); i Lavrentija 90 eskimoer (21 eskimoiske, 10 eskimoisk-russiske familier). Således er en betydelig del af eskimoerne i Čukotskij-distriktet medlemmer af, i national henseende, blandede familier.

En anden situation iagttages i Providenskij-distriktet. I bygderne Novoe Čaplino og Sireniki er der overvejende mononationale familier. Således bor der i bygden Novoe Čaplino 258 eskimoer (59

eskimoiske familier og 20 russisk-eskimoiske og tjuktisk-eskimoiske familier), i Sireniki – 243 eskimoer (53 eskimoiske, 18 tjuktisk-eskimoiske og eskimoisk-russiske familier).

Generelt er situationen den, at selvom der i løbet af de sidste årtier er sket en stadig større tilnærmelse mellem forskellige nationale grupper, er de mononationale ægteskaber stadig de fremherskende på den nordøstlige del af Tjukter-halvøen. Nationalitetsmæssigt blandede familier – tjuktisk-eskimoiske, eskimoisk-tjuktiske, tjuktisk-russiske, russisk-tjuktiske, tjuktisk-evenske, tjuktisk-ukrainske o. a. – udgør i bygden Neškan 5 %, i Enurmino 4 i Inčoun 6, i Uélen 11, i Lorino 11, i Lavrentija (distriktscetret) 30, i Novoe Čaplino 23, i Sireniki 16 %.

Eskimoisk fanger i »bajdar«. I båden ses harpun og to store fangst-blærer.

APN-Pressfoto.

Fangstbrigader

Traditioner og arbejdsvaner er stabilt bevarede hos kyst-tjuktere og eskimoer i Čukotskij- og Providenskij-distrikternes bygder. Størstedelen af den mandlige

ungdom, nedstammede fra den oprindelige kyst-befolkning, foretrækker fangererhvervet, skønt en del er gået over til rensdyravl. Ca. 50-60 mand i hvert kyst-kollektivbrug arbejder i fangstindustrien.

I statsbruget „50 år for Oktober“ (den centrale bedrift i bygden Neškan) beskæftiger 9 brigader à 5 mand sig med havfangst

Fangst anses i kyst-bygderne for at være et vanskeligt, men ærefuldt hverv. I fangst-brigaderne, som sædvanligvis består af unge mennesker, indgår også ældre, erfarne fangere, eftersom de traditionelle arbejdsmetoder i fangerhvervet har bevaret deres betydning helt op til vore dage. Fangerne skal ikke alene kende de steder, hvor dyrene almindeligvis holder til og tage højde for deres vanlige færden, men de skal også kunne forudsige vejrforandringer, kunne håndtere en motor, moderne våben og udstyr, samt traditionelle jagtvåben som harpun, lanse og kniv med langt skaft til flænsning. En del af dette udstyr produceres nu industrielt. Brugen af traditionelle våben skyldes ikke fangstteknisk tilbagestående, men disse våbens enkelthed, deres snilde og høje grad af tilpassethed til fangerhvervets specielle krav og fornødenheder.

Fangst kræver betydelig tålmodighed, koldblodighed og, naturligvis, udholdenhed. Bådenes besætninger befinder sig af og til adskillige døgn i åben sø.

Fangstredskaber

Hver brigade har en motorbåd til sin rådighed (i dag udstyrer man som regel båden med to motorer). Udover motorbåde benytter en del fangere i nogle bygder (Neškan, Enurmino) sig af bajdar'er (svarende til den grønlandske konebåd umiaq o. a.), bådskelletter, overtrukket med hvalrosskind. I agterstavnen af bajdar'en installeres en motor. Bajdarerne er ifølge jægerne mindre holdbare, og kræ-

ver større pleje, end motorbådene. Efter brug er det nødvendigt at kippe bajdar'en, slå fugten ud af den med årerne for at tørre skindet, og anbringe den på et træstativ. Men den er yderst egnet til fangst under vanskelige isforhold: ved isskrubninger skubbes bajdar'en op på isen. I nødsituationer kan fangerne uden større besvær selv trække den op på isen og bære den afsted over isblokkene. Det er lettere at lægge til under en storm i en bajdar end i en motorbåd. Bajdarens bæreevne er omkring 4 tons, mens motorbådens er 1,5–2 tons.

Kunsten at bygge en bajdar kendes nu kun af gamle fangere. I Neškan havde man kort før vores ankomst i 1972 gjort en ny bajdar klar. Skelettet surret med remme fra remmesælen var 10 m langt. Beklædningen til båden var syet af fire kvinder udaf 4 toårige hvalrossers skind. Mændene beklædte båden. Et sådant arbejde varer som regel op til to år. Enkelte fangere bygger ofte til eget forbrug små bådskelletter, indtil 4 m lange, som de beklæder med hvalrosskind. Disse både forsynes også med motor. Små bajdarer bruges til fangstrejser og om vinteren til at bane sig vej gennem smeltevandsområder på havisen.

Moderne fangeres arbejdscyklus er i dag ligeså tæt på den oprindelige, som den er afhængig af de naturgivne betingelser. I maj klargør fangerne motorbåde og bajdar'er. Hovedsæson for fangst er de tre sommermåneder – juni, juli og august, når kysterne bliver isfri. I denne periode fanges hvalros, remmesæl og mindre sæler fra drivende isflager. Flænsningen foregår på fangststedet. Derefter bæres kød med isblokke over i motorbåde og baj-

dar'er og transporteres hjem til bygderne. Hvalrosser, fanget på åben hav, bliver af motorbåds-besætninger bugseret til land. De døde dyr trækkes op på land af traktorer eller køretøjer på larvefødder. Udbredelsen af motorer ikke alene lettede, men revolutionerede fangstbetingelserne. Det mest anstrengende og krævende arbejde faldt bort – nemlig roningen. Før i tiden gik størstedelen af den dyrebare fangsttid med at ro til og fra fangststedet med byttet. I dag kan disse operationer fortages betydeligt hurtigere, hvilket har givet mulighed for at indskrænke antallet af fangere og samtidig at intensivere fangsten.

Transportmidlernes mekanisering og de moderne våben sætter ganske få fangerbesætninger i stand til at forsyne hele kystbefolkningen, kødindustrien og slædehundene med kød.

Fangstprodukterne forarbejdes lokalt

En del af kødindustriens produkter (indvolde, finner og luffer, hvalhoveder) bruges som tilskudskost til vilde polarræve. Finne- og luffespæk udnyttes i videst muligt omfang. I hvert kyst-stats-brug, beskæftiget med fangst, er der bygget spæksmelteovne. Der bruges maskiner til at presse spækket ud, transportbånd til videregivelse af kødet. Nu om dage bliver kød og fedt fra hvalros, remmesæl og mindre sæler opbevaret i ishuse. Men for ganske få år siden lod man stykker af hvalroskød, som ikke var skilt fra skindet, gære – man lagrede det i firkantede jordhuler 4×3 m), som var indtil 1,5 m dybe. I dem opbevaredes indtil 4 t kød. Hvis det ikke i vinterens løb var lykkedes at sætte alt kødet til livs, blev resten smidt

ud, når sommeren kom, da det ellers ville blive dårligt.

I slutningen af august, når stormenes tid nærmer sig, slutter fangsten på åbent hav. I september fanger man hvalrosser på deres opholdspladser på land. Dyrene dræbes med lanser og skæres ud på stedet. Jagten på opholdspladserne er strengt begrænset. Efter fangsten renses opholdspladsen omhyggeligt.

Om sommeren er fangerbesætningerne desuden beskæftiget med flænsning af hvaler. Efter anmodning herom fra kyststatsbrugerne, er det i dag besætningen på et særligt skib, der er specielt velforsynet med de nødvendige tekniske hjælpemidler, der driver hvalfangsten. Den døde hval blev for blot et par år siden trukket på land af befolkningen med håndkraft. I dag gøres dette af traktorer. Størstedelen af hvalkødet bruges til forråd. Det opbevares i kølehuse. Nogle familier tørrer det i solen.

Kombination af fangst, fiskeri og renavl

Om vinteren foregår jagten på remmesæl og små sæler på havisen. Fangerne kører ofte alene ud på jagt med hundeslæde, men af og til slår 2–3 fangere sig sammen. Nogle driver stadig åndehulsfangst ved hjælp af harpuner, men normalt foregår sælfangst ved at man sætter net ud under isen. For at kunne bevæge sig hen over den fugtige, løse sne, må man bruge snesko. Hvis man skal gå hen over den glatte is, bliver pels-støvlerne forsynet med skøjter med jern- eller knogletakker. De sæler, der er fanget ved Det tjuktiske Havs kyst, bliver slæbt fra fangststedet og ind til havets bred. Kælke af hvalrostænder (sådan som de kendtes

Fangere fra Uélen.

APN-Pressfoto.

hos eskimoerne ved Beringshavet) bruges ikke her, på grund af pakisen.

I sommermånederne tjener fangerne mellem 500 og 600 rubler, men om vinteren er månedslønnen omkring 100–200 rubler.

Størstedelen af fangstbrigadernes besætningsmedlemmer driver om vinteren også jagt på polarræve. De sætter fælde op langs kysten, i nærheden af udlagt lokkemad, og ved åers og floders udløb. Nu om dage er der for jægerne bekvemmeligheds skyld bygget små hytter ved polarræve-fangststederne. Henmod jagtsæso-

nens start transporterer statsbrugenes traktorer eller terrængående køretøjer i god tid levnedsmidler, redskaber og kul herhen. Transporten fra fælde til fælde foregår i hundeslæder. Som regel har hver jæger fra 6 til 10 hunde. Foderet til disse (hvalroskød og sælspek) sørger statsbrugene ligeledes for. Hundeslæderne bruges også til at transportere is fra søer og floder samt brænde til byggerne, men ellers bruges de først og fremmest til kørsel til fangststederne. I hver af statsbrugs-bygderne i Čukotskij-distriktet findes der, afhængigt af antallet af jægere,

fra 200 til 500 hunde. Hundene bliver som regel fodret af deres ejermand eller andre familiemedlemmer. I forbindelse hermed forsøger man at holde hundene i nogenlunde nærhed af hjemmet, som det også var tilfældet i tidligere tider.

Fiskefangsten i størstedelen af statsbrugene i Čukotskij- og Providenskij-distrikterne har ingen varemæssig betydning. Sædvanligvis sætter hver familie om sommeren et net ud ved kysten. Fangsterne er imidlertid ikke store. Om vinteren fanges der havtorsk under isen gennem små huller til personligt forbrug. Det er et vigtigt tilskud til vinterkosten. Om sommeren samler kvinder og børn bær, rødder og spiselige græsser. En mindre rolle i husholdningen spiller jagten på gæs og ænder, hvor det dog er interessant at bemærke, at nogle jægere stadig benytter slynge og bola.

Statsbrugene i Providenskij- og Čukotskij-distrikterne forsøger også at udvikle nye produktionsområder. Der er således i alle brug oprettet farme for blå polarræve. Men de barske klimatiske forhold langs Det tjuktiske Hav og Beringshavets kyster, mangelen på grøn bevoksning og fiskeføde, fremmer ikke dyreavl.

Også rensdyravlen er en ny ting for kyst-tjuktere og eskimoer. Den har fundet vid udbredelse i statsbrugene langs kysten. Ifølge lokale statistikker er der i Čukotskij-distriktet 47.000 rener, i Providenskij 26.000 (1972). 17,6 % af landbefolkningen i Čukotskij-distriktet er beskæftiget med rensdyravl.

Produktionen mekaniseres

I vore dage undergår også arbejdet i hjemmet store forandringer. Arbejdet

med forarbejdning af skind, tørring af senetråde, og især fremstillingen af såler af remmesælsskind, tiltrækker ikke unge tjuktiske og eskimoiske kvinder, som har afsluttet deres skolegang. Dette arbejde er efterhånden blevet mekaniseret. I Lenin-statsbruget i Čukotskij-distriktet har man for nogle år siden installeret et værksted med maskiner, der er beregnet til at forarbejde 5000 rensdyrskind om året.

I værkstedet er der ligeledes opstillet maskiner til syning af pelsfrakker og pels-huer. Arbejdet i værkstedet interesserer ikke alene unge piger, men også unge mænd. I værkstedet arbejder mere end 70 mennesker. Månedslønnen for skindforarbejdning svinger mellem 250 og 400 rubler, for syning mellem 160 og 220. Der bliver nu i en række kyst-statsbrug indrettet lignende værksteder til mekaniseret forarbejdning af skind og til syning. Dette ikke blot letter kvindernes arbejde, men muliggør en bedre udnyttelse af rensdyrskindene. I Čukotskij-distriktet er der planer om at installere et værksted specielt beregnet på fremstillingen af seletøj til hunde og rener, fangstslynger og sælskindsfodtøj. I de indre egne af Tjukterhalvøen er der stor efterspørgsel efter sådanne varer.

Således omstruktureres og mekaniseres en del af det hjemlige håndværk hos kyst-tjukterne.

Af det ovenfor beskrevne kan man slutte, at kyst-tjukternes og eskimoernes traditionelle husholdning, omend nøje underlagt Tjukter-halvøens natur, i sovjetperioden har fået et nyt og moderne ansigt. Det er i høj grad lykkedes at omstrukturere fangsten og indføre ny teknik i denne produktionsgren. Kysthusholdnin-

gen er blevet kombineret med rensdyravl og en række for dette område nye former for landbrug.

I løbet af de sidste tiår er kystbefolkningens traditionelle livsvilkår blevet ændret fundamentalt. I 1957 påbegyndtes store byggerier i kyst-tjukternes og eskimoernes bygder. Jarang'erne erstattedes af huse, bestående af en eller to lejligheder.

Boligforhold

Overgangen til huse var virkelig en revolution i kyst-tjukternes liv. Det var ikke blot møbler og køkkentøj, som ændrede sig, men også mad og klæder. Alle kystbebyggelser har nu elektricitet, og befolkningen benytter sig i vid udstrækning af elektriske hjælpemidler. Elektriske kogeplader, strygejern og ovne er blevet dagligdags ting. Da der ikke er nogen skov i området, bruger man importeret kul som brændstof i bygderne i Čukotskij- og Providenskij-distrikterne, og i løbet af de sidste år er man begyndt at forsyne skoler, børnehaver, kollegier og sygehuse med varme fra centralvarmeanlæg. Der bygges nu 2-etages ejendomme med 12–18 lejligheder i træ eller jernbeton med indlagt vand, kloakering og centralvarme. Opførelsen af store bebyggelser som Neškan, Uélen og Lorino sker efter planer, udarbejdet af bygge-organisationer, og sådanne store bebyggelser på landet betød, at man har måttet finde løsninger på mange vanskelige problemer, især hvad angår vandforsyning, vejbygning og forstærkning af kyststrækningerne. I en række bygder, som Konergino og Lavrentija, er der bygget vandbeholdere, som bliver forsynet med vand fra

nærliggende vandreservoirer. Andre steder får befolkningen vand fra egne cisterner.

Rensdyravlerne

Også rensdyravlernes arbejde har ændret sig og er blevet betydeligt lettere. Til rådighed for rensdyr-brigaderne står i dag moderne transportmidler – terrængående køretøjer og traktorer, samt traktorslæder. I forbindelse hermed lettedes nomadelivet og den nødvendige forbindelse med de centrale renstationer. På traktorer og terrængående køretøjer bringer man mad, redskaber, brændsel til hyrderne og fødetilskud til renerne ud til nomaderuterne.

Efter at rensdyravls-kollektivbrug var blevet knyttet sammen med kystens kollektivbrug begyndte rensdyravlerne i vid udstrækning at bruge hunde til transport. Om vinteren kører rensdyravlerne på hundeslæder fra lejrene ud for at vogte rener, som man lader græsse 10–20 km fra lejrene. Hundeslæde bruges også til ture til bygderne, til jagt og til at køre rundt til fælder. Statsbrugene forsyner rensdyrbrigaderne med kød til hundene. Om vinteren vogter man hjorden i slæder som trækkes af rensdyr.

Om vinteren og om sommeren står rensdyr-brigaderne i konstant radiokontakt med bygderne via de transportable radiosendere „Torden“ og „Dybet“. I nødsituationer, f. eks. når sygetransport er nødvendig, sender statsbrugene helikoptere afsted til brigaderne.

I brigaderne arbejder hyrderne sædvanligvis sammen med deres koner, som udfører forskelligt slags husarbejde i jarangerne. Dette erhverv blev oprettet på

Behandling af rentak på et statsbrug på Tjukotka.

initiativ af statsbrugene, specielt til dette formål. Det er kvindernes opgave at lave mad, tørre og rense tøj og fodtøj og passe hus. På kysttundraen, hvor der ikke er træer, benytter man sig i vid udstrækning af de traditionelle sammepakkelige tjuktiske jaranger. Om vinteren, når man ikke vandrer fra græsgang til græsgang, mindskes antallet af hyrder i brigaderne. Rensdyr-tjukterne tilbringer megen tid i byggerne.

Børnene taler russisk

I vore dage kan hele den tjuktiske befolkning læse og skrive. Det er i denne

forbindelse værd at erindre sig, at i 1926-27 kunne ca. 4,6 % af kyst-tjukterne læse og skrive, og 0,7 % af tundra-tjukterne. Blandt de eskimoer, der boede i relativt store bygder, var procentdelen af dem, der kunne læse og skrive noget større: 21 % for mændenes vedkommende, 2,8 % for kvindernes.

Rekonstruktionen af produktionen, skabelsen af moderne bygder, kravene om nye erhverv medførte, at der dukkede nye erhvervsmuligheder op, som mekanikere, maskinister, tømrere, styrmænd, traktorførere, murere, snedkere og montører. Disse uddannelser kan man få på

Providenskij's landbrugsproduktionsteknisk institut. Her uddannes også rensdyravlere, der samtidig oplæres som radio-mekanikere, som specialister i brug af maskiner og som filmoperatører.

De første år går børnene som regel i skole i deres hjembyer. I bygder med indtil 400 indbyggere er der oprettet grundskoler, i større byer – skoler med 8 klassetrin. Realskoler findes i distrikts-centrene. Disse skoler fungerer også som kostskoler. Efter 8 års skolegang fortsætter en del tjuktiske og eskimoiske børn deres uddannelse på seminariet i Anadyr', på sygeplejehøjskolen i Magadan, på Magadans minedriftshøjskole, mens andre påbegynder andre former for højere uddannelser. I alle kystbygder findes der tjuktiske og eskimoiske lærere, pædagoger, sygeplejersker, specialister i maskinbrug, bibliotekarer, bogholdere, f.eks. var der i Neškan i 1972 blandt tjuktere og eskimoer 2 med højere uddannelse og 10 med mellemteknisk, i Uélen 3 med højere og 5 med mellemteknisk, i Sireniki 3 med højere og 15 med mellemteknisk, i Lavrentija 11 med højere og 13 med mellemteknisk.

Den sproglige situation, der er opstået i Čukotskij- og Providenskij-distrikterne, fortjener opmærksomhed. I ret høj grad er den karakteristisk for andre distrikter i det tjuktiske nationale område. Størstedelen af tjukterne er i dag tosprogede. Tidligere tiders sproglige barriere mellem tjuktere og eskimoer på den ene side, og russere på den anden, er overvundet. Modersmålet tales først og fremmest i hjemmene, og russisk i offentlige sammenhænge. Eskimoer, som lever i tjuktiske bygder behersker udover deres eget

sprog ikke alene russisk, men også tjuktisk. En rundspørge viste således, at 13 af Uélens 67 eskimoer behersker 3 sprog, 13 af Lorinos 54 og 12 af Lavrentijas 90.

Vore iagttagelser viste, at den del af den tjuktiske befolkning, som er over 50 år gamle, især kvinderne, ofte kun taler tjuktisk. Vores rundspørge blandt den oprindelige befolkning viste, at dette gjaldt for 11 % i Uélen, 13 % i Neškan, og 21 % i Enurmino. Børn, som endnu ikke går skole, eller som går i de første skoleklasser, taler som regel bedre russisk end deres modersmål – dette være sig tjuktisk eller eskimoisk. Faktisk er russisk blevet deres modersmål. Denne situation er opstået for relativt få år siden, da der oprettedes børnehaver og vuggestuer i alle bygder. Her passes både den lokale og den tilflyttede befolknings børn. Størstedelen af personalet i disse institutioner taler russisk. Derfor kommer de små børn til at beherske det russiske sprog fra de er ganske små. Unge tjuktiske forældre taler ofte udelukkende russisk med deres børn, for at de bedre kan lære det. Derfor er det ofte vanskeligt for skolebørn af tjuktisk og eskimoisk oprindelse at gøre sig forståelige på deres oprindelige modersmål. Man kan træffe familier, hvor den ældre generation (bedstefar og bedstemor), udelukkende taler tjuktisk, familiens overhoved, konen og de ældre børn – tjuktisk og russisk, og de yngste børn kun russisk. I disse tilfælde taler den ældste og den yngste generation med hinanden via en 'tolk' – et familiemedlem, som både kan tjuktisk og russisk.

For at undgå et regulært brud mellem

generationerne, har man taget visse forholdsregler: i børnehaver og vuggestuer er der indført undervisningstimer i tjuktisk, og, hvor der er flest eskimoiske børn, i eskimoisk. Ligeledes undervises der i tjuktisk og eskimoisk i børnehaveklasse, 1., 2. og 3. skoleår. Til dette formål er der udgivet de nødvendige skolebøger.

Der udgives bøger på tjuktisk, en avis for det nationale område, og der laves radioudsendelser på tjuktisk. Lærerne, der underviser i tjuktisk fortæller i denne forbindelse, at der er opstået mange nye ord og former i det tjuktiske sprog. Men den yngre generation taler tjuktisk på en måde, der er præget af forsimplede sproglige konstruktioner. Den specielle tjuktiske kvinde-dialekt (eller talemåde) er ved at forsvinde.

En del traditioner er naturligt forsvundet i nyere tid. Pigerne tatoveres ikke mere i ansigtet, og en del voksne kvinder har ladet sig underkaste plastiske operationer for at få fjernet deres tatoveringer.

De tjuktiske mænd bærer ikke længere den traditionelle frisure, hvor man barberede issen, så der kun sad en lille tot hår tilbage i en cirkel eller en lille fletning.

Brudgommen arbejder ikke længere for svigerfaderen, før han må få sin tilkommende, og de traditionelle fødselsritualer er forsvundet i dag, hvor kvinderne føder på sygehuse. Nogle familier har bevaret troen på, at en nylig afdød forfaders sjæl vender tilbage i den nyfødte, hvorfor barnet får den afdødes navn.

En gennemgang af slægtsbøgerne fra

kystbygderne viste, at personer født før 1930 kun havde fornavne, mens de der er født i 1930-erne og 40-erne nu bruger deres tjuktiske fornavn som efternavn, ofte med et russisk fornavn.

Tidligere bar man de døde ud i tundraen, hvor man lod dem ligge på jorden med en ring af sten omkring den afdøde, som symboliserer vedkommendes jarang, og man efterlod gravgaver. I 1930-erne begyndte man at begrave de døde i kister, som på tundraen dækkedes med sten. I dag har bygderne kirkegårde, og de døde begraves i jorden, men man syr stadig særlige ligklæder, fortrinvis af hvide renskind.

Også befolkningens fritidsbeskæftigelse har ændret sig. Mange huse har nu anskaffet sig radio, gramfon, båndoptagere og musikinstrumenter. Og i nogle familier har man cykler, motorcykler og motorbåde. I ungdomsklubber arrangeres bl. a. danseaftener med traditionelle og moderne danse, og de unge går som regel i biografen 2-3 gange om ugen.

I 1931 oprettedes i Uélen et kunstnerværksted for gravørere og benskærere. Dette værksteds første arbejder blev udstillet på unions- og internationale udstillinger i 1930-erne, hvor de fik en begejstret modtagelse. Værkstedet får råd og vejledning af professionelle kunstnere i hele det nationale område.

Kystbefolkningens kulturelle livsmønstre har således undergået betydelige forandringer. Men selv om befolkningen i stadig mindre grad adskiller sig som en særlig etnisk gruppe, har en række traditioner stadig stærk indflydelse på hele det tjuktiske og eskimoiske kulturliv.